

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

מטות-מסעי תשע"ה

פרשת שבוע

לא יחל דבורו - כוחו של דיבור

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

פרשתנו פותחת בפרשיה העוסקת בתוצאותיו של נדר המשפיע, על הקשרים בתוך המשפחה. זהו הזמן לדבר על כוחו של הדיבור. על פי ההלכה, אדם יכול להישבע ויכול גם לדור נדרים. המשמעות היא שהדברים היוצאים מפיו של האדם יכולים לשנות את המציאות מבחינות רבות.

יכולת הדיבור של האדם מודגשת כבר בפרשיית הבריאה (היצירה). וז"ל הכתוב:

"וַיִּצְרֶה יְקֹנֶן אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָן מִן הָאֲדָמָה וַיַּפֵּחַ בְּאָפִיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" (בראשית ב', ז).

אונקלוס, שרש"י מצטטו, מתרגם: "וַיְהִי הָאָדָם, לְרוּחַ מְמַלְלָא". לפי זה, מה שהופך את האדם לנפש חיה הוא כח הדיבור שלו. לכאורה, אין בכך כל דבר מיוחד, לבעלי חיים רבים יש אפשרות להשמיע קולות ולתקשר באמצעותם. יכולת זו מופיעה בצורות שונות ורבות בין אלה החיים על פני האדמה, בעלי הכנף וכן אצל בעלי החיים השוכנים בים. נעיר במאמר מוסגר כי הליווייטנים מסוגלים להפיק קולות ולשגר מסרים גם למרחקים עצומים.

נסביר כי יכולת הדיבור איננה היכולת לתקשר חברתית, אלא משמעותה היכולת להביע רעיונות מופשטים וליצור קשר באמצעות התורה עם השכינה. בזמן הנבואה, שבוודאי השתמשה בכח הדיבור, גם הדימיון שימש כלי לקבלת שפע אלוקי. ככל שיכולת החשיבה המופשטת גבוהה ומפותחת יותר, כך יכול האדם להעמיק בלימוד התורה ולעסוק בה בעיון רב. יכולת זו נותנת לאדם את האפשרות להיות שותף ביצירה התורנית לדורותיה ובכך להפוך למעין שותף של הקב"ה, ביצירה הרוחנית האדירה של תורה שבעל פה.

יכולת זו, שבאה לידי ביטוי קודם כל באמצעות הדיבור ואחר כך באמצעות הכתיבה (תורה שבעל פה ניתנה להיכתב רק בדיעבד), היא היא המייחדת את האדם והופכת אותו לנזר הבריאה. לכן, הצורך לשמור על קדושת המחשבות וטהרתן, הצורך לשמור על קדושת הפה והדיבור, אין להם ערך (שמירת העיניים, גם היא ערך עליון שאין מה שיכול לדחותו), הם מעבר לערכים האחרים, מפני שהם הכלים ליצירת הקשר עם השכינה והתורה.

הדיבור הוא זה שמאפשר יצירה. אם כך, אין זה פלא שנדרים ושבועות הם פרשיה חשובה בתורה כפי שהדבר בא לידי ביטוי גם בפרשתנו.

התורה מדגישה:

"וַיִּדְבֹר מִשֵּׁה אֵל רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֶן: אִישׁ פִּי יִדַר נֶדֶר לִיקְנֶן אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבַעָה לְאִסֹּר אֶסֶר עַל

נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרָו כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה" (במדבר ל', ב-ג).

הכתוב גם נוקט בלשון "לא יחל". זו הלשון שהתורה נוקטת כדי לספר לנו שהאנושות החלה לפגוע בקשר עם הקב"ה עוד בימי בראשית וכביכול לגרש את השכינה. וז"ל הכתוב: "אָז הוֹחַל לְקָרָא בְּשֵׁם יְקֹנֶן" (בראשית ד', כו).

כך מסביר את העניין גם המדרש: "אָז הוֹחַל, א"ר סימון בגי' מקומות נאמר בלשון הזה לשון מרד, אָז הוֹחַל לְקָרָא בְּשֵׁם יְקֹנֶן (שם/בראשית ו) וַיְהִי כִּי-הִחַל הָאָדָם (בראשית ו) הוּא הִחַל לְהִיטֵב גְּבֹר בְּאֶרֶץ" (בראשית רבה וילנא) פרשת בראשית פרשה כג).

לפיכך, משמעות הפגיעה ביכולתו של האדם לעסוק ברוחניות לעומקה, הינה מרד בקב"ה.

בהזדמנות קרובה נסביר, בלי נדר, את הקשר בין ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים, לבין יכולת הדיבור והמחשבה המופשטת.

הבה נתפלל, דווקא בימי בין המצרים ובמיוחד בתשעת הימים, כי נזכה לתקן את הקלקולים שפוגעים בתחומים חשובים אלה.

<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד</p>	<p>לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג ז"ל</p>	<p>לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלב"ע י" בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
---	--	---	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי

Eretz Hemdah
2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי

לאיזה חודש שייך היום הראשון של ראש חודש?

הרב עקיבא כהנא

המשנה (נדרים ס ע"א) קובעת שאדם שנדר לאסור על עצמו יין במהלך כל החודש, אסור ביין כל אותו החודש, אך מותר ביין בראש החודש של החודש הבא. **הגמרא (ס ע"ב) מבארת** (לפי פירוש רוב הראשונים) שדין זה נכון גם אם החודש הנוכחי מלא, ואף היום הראשון של ראש חודש (שהוא היום השלושים של החודש הנוכחי) שייך כבר לחודש הבא.

הר"ן הסיק שכתובת התאריכים בשטרות, צריכה להיות זהה לצורת דיבור בני האדם לעניין נדרים, ולכן כשיש יומיים ראש חודש, צריך לכתוב ביום ראשון של ראש חודש בשטרות: 'א' לחודש פלוני, וכך להמשיך ביום ראש חודש השני לכתוב 'ב' לחודש פלוני, כיון שבלשון בני אדם כך קוראים ליום, ואם יכתוב אחרת הרי השטר הוא מוקדם, כיון שבשטר כתוב 'ב' לחודש ובעצם למעשה הוא היה בג' לחודש, ושטר שיש בו תאריך מוקדם נפסל.

ר"ן הביא את דברי הרשב"א (סג, ב ד"ה ומדמייתינו) שכתב שלמרות שבכתובה אין צורך להקפיד על התאריך כל כך, כי כתובה מאוחרת לא נפסלת, אלא רק מוקדמת, בגט שלדעת הרשב"א נפסל בין אם הוא מוקדם וכין אם הוא מאוחר, יש להקפיד לכתוב ביום ראשון של ראש חודש: 'ביום ל' לחודש תשרי שהוא ראש חודש מרחשוון' על מנת להחמיר לברר בשטר את כל הדברים.

בדומה לכך כתבו תוספות (ד"ה חדש זה) שאין צורך לכתוב בשטר הנכתב בראש חודש שהוא יום שלשים לחודש פלוני, כיון שאין זה נכון, והוא שייך לחודש החדש, ורק בגיטין יש להחמיר ולכתוב גם יום שלשים לחודש הקודם. **המאירי (ד"ה כבר ביארנו) הוסיף** שגם ביום ראש החודש השני יש לכתוב בגט או בשטר אחר 'ביום שני לחודש פלוני שהוא ראש חודש' וממילא מובן שהכוונה לתאריך א' בחודש, אבל אין לכתוב א' בחודש שהוא ראש חודש כיון שבלשון בני אדם יכולים להתכוון גם ליום ראש החודש הראשון.

כמו כן כתב המאירי שלשון בני אדם היא רק לגבי ראש החודש עצמו, אבל וודאי שימי החודש האחרים נספרים לפי התאריך בחודש, כמו שלגבי המועדות לא מתחילים לספור את ימי החודש מיום הראשון של ראש החודש, כך גם לגבי הכתיבה בשטרות אין שום משמעות לספור אחרת מימי החודש. לעומתו **מהר"ן שהובא לעיל ומהרשב"א (שו"ת ו, קנא)** נראה שבשטרות בכל החודש יש להתחיל מיום ראש החודש הראשון, כך שגם חודש חסר ייגמר ביום שלשים (ולשם הדוגמא בפורים דפרוים יכתבו בשטרות: ט"ו באדר), כמו כן כתב הרשב"א שבשטרות שאינם גט אין כל בעיה לכתוב יום מאוחר יותר, ולכן אין הפסד כשכותבים ג' בחודש במקום ב' בחודש, ואילו אם נכתוב ב' והיינו צריכים לכתוב ג' השטר יהיה מוקדם וייפסל.

הטור (אבן העזר קכו) כתב שביום ראש חודש הראשון יש לכתוב יום ל' לחודש קודם שהוא ראש חודש הנוכחי, ולדעתו ביום שני של ראש חודש יש לכתוב 'יום א' בחודש' ולא כדברי המאירי הרשב"א והר"ן, (וכדברי הרא"ש בפסקיו ח, א) שהמשמעות היחידה לדברי הגמרא היא שבראש חודש אין צורך לכתוב יום ל' לחודש הקודם, כיון שאנשים לא קוראים לזה כך בלשונם).

בית יוסף כתב שבגלל המחלוקת שבכתובת התאריך בראש חודש, כתבו כמה ראשונים שיש להשתדל לא לתת גט בראש חודש, אך אין לנהוג כך.

רמ"א (בהגהות על שו"ע קכו, ד) הביא כמה דעות שאין לתת גט בראש חודש, וכותב שיש להחמיר אם אין חשש עיגון. **על כך העיר הבית שמואל (מהדורא קמא סק"ו)** שאין לומר שחששו לדעת הר"ן והרשב"א שהרי לשיטתם לא ניתן לכתוב גט כל החודש שהרי בכל יום צריך לכתוב תאריך מאוחר יותר, אלא שחששו לכך שיכתבו את החודש הקודם, כשאנשים לא קוראים לראש חודש על שם החודש הקודם.

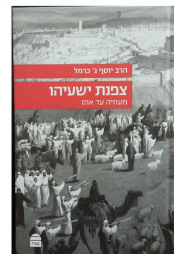
נפקא מינה למעשה מעניינת מכל זה כתב **המגן אברהם (נה, י)** שילד שנולד בל' חשוון - ר"ח כסלו, ובשנת בר המצווה שלו יש רק עשרים ותשעה ימים בחודש חשוון, שאף שדנו כאן כל הפוסקים לא דנו אלא בלשון בני אדם, וכפי שכתב המאירי, אבל מהדין וודאי של' חשוון שייך לחודש חשוון, ולכן היה מקום מהדין לומר שיהיה בר מצווה כבר בכ"ט חשוון, שהרי הוא שייך לחודש חשוון, אלא שלמעשה הוא אומר שהילד מתחייב במצוות רק בא' בכסלו, כיון שלדעתו צריך שיעברו שלוש עשרה שנים מלאות מהלידה.

סיכום: הגמרא אומרת שבלשון בני אדם גם יום ראש החודש הראשון, שהוא ל' לחודש הקודם, נקרא על שם החודש הבא, ונחלקו הראשונים האם הכוונה שיש למנות את כל ימי החודש מהיום הראשון של ראש החודש, או שמונים את ימי החודש על פי התאריך בחודש ורק את יום החודש הראשון יש לקרוא על שם החודש החדש. כמו כן רבו הדעות איך בדיוק לכתוב את התאריך בראש חודש. מחמת הספק, כתב הרמ"א שעדיף לא לתת גט בראש החודש, אלא אם כן יש צורך מיוחד.

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטוריה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

כפייה למתן גט

Quito, Ecuador

קיטו, אקוואדור
אב, תש"ן

San Jose, Costa Rica סן חוסה, קוסטה ריקה
אדר, תש"ן

שאלה

יהודי מקהילתנו נפרד מאשתו ויצא לארה"ב, לחיות עם אישה נוכריה. הוא מסרב לתת גט. הוריו - מוותיקי הקהילה - תומכים בו, לרעת אשתו. האם מותר להפעיל לחץ על הוריו, בניסיון להכריח אותו לתת לאשתו גט פיטורין?

תשובה

אמצעי ה"כפייה" המסורים בידי פרנסי הקהילה - כגון: אי מתן כיבודים בביהכ"נ או אפילו הוצאה מחברות בקהילה - אין בהם משום אונס, שיפסול הגט כדן "גט מעושה"¹. לפיכך, אין מניעה מהפעלת לחץ מעין זה. לא על הבעל עצמו, ולא בעקיפין, ע"י הפעלת הלחץ על הוריו.²

¹ ועיין ברמ"א שו"ע אה"ע, סי' קל"ד, סעיף ה', בעניין עישוי ההורים, במגמה שהבן יאות לתת גט.

² כיוון, שאף על ההורים רובצת האחריות להתנהגות בנם. עיין סוף מס' סוכה דף נ"ו ע"ב "שותא דינוקא בשוקא דאבוה או דאימיה".

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

מה אפשר לעשות במקרה שהבעל לא רוצה לתת גט לאשתו, והם לא גרים ביחד כמה שנים? מדובר בזוג צעיר. היא אומרת שלא נבעלה כלל.

תשובה

אפילו אם הבעל לא בעל את אשתו מעולם, חייבים בגט, אם היתה להם חתונה שנערכה כדן, וצריכים לטפל בזה בבית דין מוסמך.

א. קיימות שלוש אפשרויות כלליות, בדן בעל שמסרב לתת גט: (1) מותר על פי דין לכופ אותו (וזה נדיר).

(2) חייב על פי דין לגרש. אבל אי אפשר לכופ אותו.

(3) הבעל צודק בסירובו.¹
ב. לכן, לפני שאפשר לנקוט בצעדים כלשהם נגדו, צריכים להביאו לפני בית דין מוסמך, לקבל טענותיהם ולדון בחיובו או אי חיובו לגרש. הדינים האלה הם מאוד מסובכים, ואין לבית דין לפסוק, אלא אם כן יש לו ניסיון בנושא הזה.

אם בית הדין יחליט לחייב לגרש, אפשר לעשות הרחקה דרבינו תם. והוא, "לגזור על כל ישראל, שלא לעשות לו שום טובה או לישא וליתן עימו"^{2,3}.

¹ עיין בשו"ע אבן העזר, סי' קנ"ד, שבו מרוכזים יסודות הלכות אלה. כמובן שיש על הנושא תשובות רבות. שהרי בעיה זו קיימת בכל דור ובכל מקום.

² לשון הרמ"א אבן העזר, סי' קנ"ד, סכ"א. ומקורו במרדכי, כתובות, פי' המדיר, סי' ר"ד בשם רבינו תם. זה שונה מנידוי שבו גוזרים על האיש, מה שאין כן כאן, שגוזרים על הציבור, לגבי התייחסותם עליו.

³ עיין לעיל גם בשאלה צד.

מהו 'אגיסטון'?
האם מותר ליהודי לעבוד בקרקע השייכת לגוי?
מהי משמעות קניין הגוי בארץ ישראל?
האם יש קדושת שביעית בפירות הגוי?
מה כולל איסור אמירה לגוי בשמיטה?
מהן הגבלות על קניית יבול חו"ל?

972-2-5371485 | shmita@eretzhemdah.org

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרכזי הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

